

*др Весна Бесаровић,
ванредни професор Правној факултету у Београду*

ПРЕДНОСТИ АУТОРСКО-ПРАВНЕ ЗАШТИТЕ РАЧУНАРСКИХ ПРОГРАМА

УВОД

Појава компјутера и компјутерских програма је несумњиво означила прекретницу у привредном и друштвеном животу великог броја земаља. У производњи компјутера и изради компјутерских програма се данас у свету инвестирају огромна материјална средства и ангажује најквалитетнији људски потенцијал. Разумљиво је да се поставља и питање њихове правне заштите — да ли је та заштита потребна и ако јесте да ли она треба да буде одобрена у оквиру постојећих правних прописа или стварањем нове, специјализоване гра-не права!

Компјутер у ширем смислу се састоји из два дела: компјутера као електронског уређаја (Hardware) и компјутерског програма (Software) као скупа инструкција помоћу којих hardware обавља своју функцију. Компјутер у ужем смислу или hardware је електронски уређај способан да реши проблем тако што ће прихватити дате податке, изводити задате операције на подацима и дати резултате. Саставни делови hardware су се временом мењали од телефонских релеја до чипова а свако мењање основних делова представља нову генерацију компјутера. Да би један hardware функционисао он мора да прими сет инструкција које су поређане по строго утврђеном редоследу а то је компјутерски програм. Software је онај елеменат који индивидуализује hardware јер један исти hardware претвара у уређај за пројектовање, за аналитичко планирање, за вођење књиговодства, управљање нуклеарним постројењем итд., зависно од потреба корисника. Програм — software се састоји од аритметичких и организаторских наређења изражених специјалним симболима — програмским језиком. У употреби је неколико програмских језика, који се више или мање међусобно разликују, тако да се програм сачињен на једном језику да би се користио на другом типу hardware мора превести на други језик, разумљив за тај тип hardware-а. Могућност коришћења истог програмског језика у раду компјутера различитих корисника има много предности али претпоставља да су сви ти компјутери набављени од истог произвођача. Међутим, с обзиром на изражену конкуренцију на тржишту произвођача hardware-а и software-а и на међусобно разликовање типова hardware-а и програмских језика, то није лако постићи за већи број корисника на подручју једне националне привреде.

У Моделу закона за заштиту компјутерских програма (бр. 1 у попису литературе), појам software садржајно обухвата: компјутерски програм (онај који се материјално фиксира на тракама, дисковима и сл.), пратећи материјал (који се састоји од приручника за коришћење програма и приручника за опслуживање програма) и описа програма (који се састоји из књиге задатака и приручника програмске логике). Међутим, са становишта правне заштите, занимљиво је уочити три фазе кроз које пролази компјутерски програм. Прва фаза обухвата стварање програмског концепта који представља базу будућег програма и који се саставља у складу са потребама наручиоца или корисника програма. Друга фаза је фаза програмске припреме у којој се као средство за приказивање програмског концепта користе блок дијаграми или алгоритми (математички методи којима се утврђује редослед обрађивања података). Затим долази фаза стварања самог програма као низа инструкција

којима се управља обрадом података а која представља конкретизацију програмског концепта и алгоритма, изражену на начин „разумљив“ за одређени hardware на коме ће се користити. Може се рећи да компјутерски програми у ширем смислу обухватају програмски концепт, алгоритме и сет инструкција а компјутерски програм ужем смислу само низ инструкција којима се управља обрадом података.

До сада питање правне заштите компјутерских програма није на одговарајући начин решено у највећем броју земаља. Правнички кругови се слажу да програми треба да буду правно заштићени али се споре око начина регулисања само заштите. У недостатку одговарајуће законске регулативе разумљиво је да су и одлуке судова малобројне и да се разликују по својим правним решењима. Такође питање правне заштите компјутерских програма није до сада регулисано одредбама међународних конвенција о сродним материјама, већ се само применом аналогije ове конвенције могу користити у обезбеђивању међународне заштите за програме.

Увођење правне заштите за software ослања се, по мишљењу аутора, на три значајна аргумента. Први је економске природе и резултат је све шире примене hardware-а и software-а у свету. Одговарајући прописи треба да пруже заштиту великим улагањима у производњу hardware-а и стварању програма као и да мотивишу будућа улагања. Други аргумент је везан за чињеницу да су компјутерски програми резултат људског стваралаштва, који је као духовна творевина подобан за правну заштиту. Поред тога што ауторима програма треба пружити правну заштиту и заштитити их од недозвољеног искоришћавања њихових програма, потребно је и одговарајућим законским прописима регулисати однос и пренос програма између аутора програма и власника програма (када то није исто лице) и заинтересованих корисника. Регулисање трансфера software-а би био трећи разлог за увођење правне заштите ове метерије.

1. Правне могућности за заштитиу компјутерских програма

Прихватајући да је компјутерски програм духовна творевина и резултат људског стваралаштва — што је опште прихваћена квалификација software-а у свету — опредељујемо се за пружање правне заштите програмима у оквиру гране права коју називамо интелектуалном својином. У оквиру права интелектуалне својине резултати људског стваралаштва могу да уживају правну заштиту на основу прописа патентног права или прописа ауторског права, зависно од тога да ли се сматра да је software по свом концепту ближи концепту проналаска или ауторског дела. Поред тога, постоје мишљења да компјутерски програми могу да уживају правну заштиту и на основу других постојећих прописа као и да је потребно створити посебне прописе за правну заштиту software-а. Међутим, предлози који се односе на одобравање правне заштите компјутерских програма изван прописа права интелектуалне својине, изгледа да су пре резултат тражења палијативног решења с обзиром на постојеће тешкоће око одобравања правне заштите програмима на основу прописа патентног и ауторског права, него што су резултат убеђења да је таква „одвојена“ заштита и оправдана.

а) Патентно право

Да би компјутерски програм могао да ужива правну заштиту на основу одредби патентног права, он мора да испуњава опште услове који су предвиђени законом, као и сваки други проналазак. Најважнији услов односи се на новост техничког решења за које се тражи правна заштита путем патента.

Сматрам да на начелно питање да ли један компјутерски програм може да испуњава услов новости и то апсолутне новости, као што предвиђају одредбе патентног права, одговор не може бити јединствен. Он ће зависити од намене и врсте једног програма чија се новост процењује. На пример, да ли одређени програм представља „формулу“ за решавање научног проблема или је то дефиниција новог поступка производње или је то сет инструкција за испитивање новог hardware-а или нових функција постојећег hardware-а, зависиће и

одговор да ли тај програм испуњава услов апсолутне новости. Од значаја је и да ли је одређени програм по својој садржини системски, теоријски или је апликативан односно служи за решавање конкретног проблема наручиоца програма.

Друго питање у вези са утврђивањем да ли је један software може да испуњава услов новости везано је за обим елемената обухваћених програмом. Наиме да ли компјутерски програм у ширем смислу може да ужива патентну заштиту или је за уживање патентне заштите подобан само неки од елемената — фаза програма? С обзиром да програм у ужем смислу — сет инструкција које се убацију у hardware ради жељене обраде података не може да представља апсолутну новост (мада редослед и комбинација инструкција може да буде нова, али то није новост која захтева патентно право), то програм у ужем смислу — сет инструкција не би могао да ужива патентну заштиту. Услов апсолутне новости могао би да испуњава само програмски концепт као идејна основа software-а који је по својој интелектуалној садржини сличан идеји и проналаску. Алгоритам као метода за изражавање програмског концепта не би могао да ужива самосталну патентну заштиту али би као дело програмског концепта који испуњава услов тражене новости, могао да се заштити на основу патента. Према томе, по мишљењу аутора овог чланка, компјутерски програм у ширем смислу не би могао да се заштити патентом, јер услов апсолутне новости може да испуњава само програмски концепт и алгоритам као саставни део тог концепта.

До средине седамдесетих година овог века преовлађивало је у правничким круговима схватање да се компјутерски програми начелно могу заштитити на основу одредби патентног права, мада је само остваривање заштите у пракси изгледало веома компликовано. По питању захтева које један програм мора да испуни да би могао да се заштити патентом, дошли су до изражаја различити ставови. Доношењем Конвенције о европском патенту 1973. године и изменама у националним законима које су потом уследиле као нужна правна последица (СР Немачка 1980. год., Белгија 1984. год., Француска 1985. год.) компјутерски програми су изричито искључени из садржаја појма проналаска. Међутим, заузимање овако радикално негативног става према компјутерским програмима ускоро се показало као неодговарајуће с обзиром на постојање различитих програма. Тако се сада може говорити о тренду развоја теоријске мисли и судских одлука донетих у последњој деценији у земљама ЕЕЗ-а и САД, у правцу стварања могућности за индиректну правну заштиту компјутерских програма на основу одредби патентног права. Судови су се позитивно изјаснили у погледу software-а којим се дају упутства за израду новог уређаја као и software-а који садржи упутства како се нови уређај користи — у смислу да такав software треба да буде обухваћен патентном пријавом. Сличан став је заузет и према software-у којим се утврђује нов поступак производње, под условом да алгоритам представља део решења техничког проблема. Због тога се не би сложила са схватањем да „покушаји заштите software-а патентом немају данас више никакве будућности“ (бр. 2 у попису литературе), већ бих рекла да се у процењивању подобности једног software-а за добијање патентне заштите мора водити рачуна о врсти и намени тог програма, односно да се сваки програм мора процењивати од случаја до случаја, уз ограничење да се програм у ужем смислу — сет инструкција не може само заштитити патентом.

У опредељивању да ли ће се један компјутерски програм заштитити патентом од значаја су и практичне околности испитивања самог програма. Поставља се питање на који се начин може установити новост једног software-а, када се зна да не постоји одговарајућа класификација и документација у патентним бироима. Додатна тешкоћа су и различити програмски језици које треба претходно „превести на један универзални језик па тек онда उपоређивати и испитивати“.

б) Ауторско право

Друга правна могућност у оквиру права интелектуалне својине је пружање правне заштите на основу прописа ауторског права. Питање које се пред правнике поставља је да ли постојећи прописи из области ауторског права омогућавају правну заштиту компјутер-

ским програмима и које претпоставке морају бити испуњене да би се одређеном програму могла пружити правна заштита!

Да би једно дело уживало правну заштиту на основу прописа ауторског права потребно је да резултат људског стваралаштва буде изражен у некој форми, погодној за изражавање таквог дела. Идеја је увек слободна и не може се монополисати па према томе ни правно заштитити. Она ужива посредну правну заштиту ако је изражена у одговарајућој форми и то тако што је предмет заштите сама форма дела. Код компјутерских програма, програмски концепт и алгоритми би одговарали идеји код књижевног или уметничког дела док би програм у ужем смислу — сет инструкција одговарао форми код књижевног или уметничког дела. Према томе, на основу важећих прописа ауторског права, правну заштиту не би могао да ужива компјутерски програм у ширем смислу у целини јер се он састоји од идеје и форме. Будући да идеја није правно заштићена, програмски концепт и алгоритми би били слободни за коришћење док би правну заштиту могао да ужива само компјутерски програм у ужем смислу односно сет инструкција које се убацују у hardware.

Ово решење је прихваћено и у недавно донетом јапанском Закону о ауторском праву од 1985. године (измењен чл. 10 — алгоритам искључује из заштите) и у складу је с општим поставкама ауторског права као теоријске дисциплине. Међутим, овакав приступ проблематици компјутерских програма представљао би у неким случајевима поједностављење проблема. Наиме, алгоритми као мисаоно-логички поступци не могу бити обухваћени заштитом на основу прописа ауторског права. Међутим, алгоритми се такође веома разликују по својој садржини, па би онај алгоритам који представља детаљно разрађено правило поступања био, по мишљењу неких аутора, изједначен са програмом у ужем смислу. Решење је у процењивању садржаја једног алгоритма да ли он представља апстрактно математичко или логичко правило или конкретизацију другог правила вишег степена апстрактности. Ипак узимајући у обзир и разлике које постоје између појединих алгоритама односно програма у ширем смислу, програмски концепт и алгоритам не би могли да уживају правну заштиту на основу прописа ауторског права, све док они остају у границама концепта односно алгоритма.

Прописи ауторског права предвиђају (у неким земљама изричито док се у другим то претпоставља) и оригиналност дела као услова за одобравање заштите. То би значило да се компјутерском програму на основу одредби ауторског права може пружити заштита ако испуњава услов оригиналности. С обзиром да није могуће применити јединствен критеријум на сва ауторска дела, то се и оригиналност мора процењивати зависно од врсте дела, од средине у којој се процењивање врши, од времена у коме се то чини итд. Стога се, по мом мишљењу, и оригиналност једног software-а мора препустити пракси; односно да би један компјутерски програм могао да ужива правну заштиту на основу прописа ауторског права, он мора да буде резултат оригиналног стваралаштва једног или више људи и да буде изражен у одговарајућој форми. Да ли ће тај програм бити и „објективно“ оригиналан, не би требало да буде услов одобравања заштите, јер у том случају се напушта домен ауторског права.

Што се тиче одређивања носиоца ауторског права над компјутерским програмом, то би било лице које је интелектуални творац програма. У стварању програма може да учествује више лица и њихов допринос се процењује према важећим прописима ауторског права — да ли је допринос коауторске природе или је техничке природе. Власнику hardware-а ако не учествује интелектуално у стварању програма не би требало признати субјективно ауторско право на програм. Ако је власник hardware-а или корисник hardware-а наручно одређени програм на основу уговора о делу, онда власник односно корисник може да има само имовинска овлашћења на створеном програму. У случају да је творац програма у редовном радном односу, онда се питање односа између радника и послодавца решава применом прописа о ауторском делу насталом у радном односу и радним уговорима. Међутим, у свим наведеним случајевима, аутор програма би имао несумњиво морална права на свом програму и право на накнаду.

Аутор програма има право да означи програм својим именом. У недостатку законске регулативе (изузетак је неколико земаља које имају прописе о правој заштити компјутер-

ских програма) тешко је одговорити да ли аутор програма ужива и остала морална права као што је то случај са ауторима других заштићених дела. Ако прихватимо начелни став да се компјутерски програми могу сматрати ауторским делима, уз испуњење услова које предвиђају прописи ауторског права, као и да су они по својој природи најближи научним писаним делима, онда произилази да би аутор software-а имао сва морална и имовинска права која су предвиђена за ауторе осталих врста ауторских дела. То, међутим, у пракси није случај. Аутори програма се у већини случајева задовољавају са добијањем накнаде за уложени труд.

Код компјутерских програма са питањем заштите аутора и програма најчешће се решењем код умножавања и копирања програма као и код прераде и „превођења“ програма.

Полазећи од општих поставки ауторског права, аутор је заштићен од сваког умножавања његовог дела за које он није дао сагласност. Копирање програма је данас најчешћи случај провевре software-а. За квалификацију умножавања програма без значаја је технички начин умножавања, број копија као и да ли су копије недозвољено произведене стављене у промет. У земљама у којима компјутерски програми уживају правну заштиту (на основу прописа ауторског права или других прописа) недозвољено умножавање и копирање програма представља повреду субјективног ауторског права (под овим се поред аутора програма може подразумевати и власник програма) и ужива судску заштиту.

Мењања готовог програма од стране лица које није аутор програма (мењање, усавршавање, прилагођавање и др.) представљало би повреду ауторовог моралног права, по важећим прописима ауторског права. Међутим, у земљама у којима су донети специјални прописи о заштити software-а напуштен је овај постулат ауторског права и дато је право легитимном имаоцу програма да може да програм прилагођава и мења према својим потребама. На овај начин негиран је карактер програма као ауторског дела ради потреба праксе и промета.

Право превода код компјутерских програма означава право корисника да један програм изражен одређеним програмским језиком „преведе“ на други програмски језик како би могао да га користи за свој hardware. По прописима ауторског права за превођење ауторског дела потребна је дозвола аутора. Код компјутерских програма се међутим углавном одступа од овог правила па легални имаоци програма имају право да „преводе“ тај програм сходно својим потребама.

Законска решења у неколико земаља које су до данас донеле специјалне прописе о заштити software-а, указују да се одступа од класичних принципа ауторског права. То значи да аналогна примена прописа ауторског права на компјутерске програме долази у обзир, у овим земљама, само у оним случајевима који нису решени специјалним законским одредбама. У осталим земљама које немају специјалне прописе о заштити компјутерских програма примењују се прописи ауторског права али са ограничењима и одступањима. Карактер ових ограничења и одступања зависи од земље до земље, од формираних ставова судске праксе, од утицаја произвођача hardware-а итд. Стога би требало да се у законима о ауторском праву (или у посебним законима) регулише правна заштита компјутерских програма с обзиром на њихове специфичности а да се на остала питања која нису регулисана специјалним одредбама, примењују важећи прописи из области ауторског права.

в) Други модалитети правне заштите

У недостатку одговарајућих правних прописа потреба за правним регулисањем software-а у земљама где је продукција ових програма значајна, диктирала је правна решења изван патентног и ауторског права.

Тако се могућност правне заштите компјутерских програма сагледавала кроз примену прописа о нелојалној утакмици. Међутим, у пракси се показало као прилично тешко доказати постојање законских претпоставки за настајање дела нелојалне утакмице. Поред тога прописима о нелојалној утакмици не штити се software сам по себи, већ се штити његов ималац (који не мора да има никакве везе са аутором програма) од поступака трећих лица који су противни добрим пословним обичајима и начелима здраве утакмице.

С друге стране схватање о компјутерском програму као врсти пословне тајне се све више афирмише у правничким круговима. Овај институт је нарочито добро регулисан у америчком праву те је и заштита коју остварују власници hardware-а и software-а пред америчким судовима углавном задовољавајућа. Да би компјутерски програм по том основу уживао правну заштиту као сам програм, он мора бити тајан а то значи да други учесници у привредној утакмици не располажу таквим software-ом и да је ималац software-а предузео мере како би се та тајност сачувала. За остале компјутерске програме који се слободно продају па према томе нису ни тајни, овај вид правне заштите се не може користити.

Правна заштита у земљама са развијеном продукцијом hardware-а и software-а се постиже и путем уговора на основу кога се произвођач или ималац програма обавезује купцу или кориснику програма да ће чувати тајност програма и да га неће уступати трећим лицима. Ово је заштита релативног карактера али се њоме постиже одређен степен заштите и дисциплине у понашању уговорних страна у погледу компјутерског програма. У случају повредe обавезе чувања тајности (за software који има карактер тајности) и обавезе привредног искоришћавања, ради се не само о делу нелојалне утакмице и повреди пословне тајне већ и о повреди уговорне обавезе. Овај вид заштите је нарочито погодан за онај software који нема карактер тајности.

Указујући на специфичан карактер компјутерских програма као објеката правне заштите, један број правника се залаже за установљење посебног вида правне заштите software-а на основу прописа о правној заштити програма.

Тачно је да су компјутерски програми специфичан објект правне заштите и да се постојећи прописи из ауторског права и других сродних права примењују са доста тешкоћа на програме. Међутим увођење „компјутерског права“ *sui generis* одредби којима би се штитили власници hardware-а и имаоци software-а имало би, по мишљењу аутора, много недостатака. Пре свега увођење оваквих прописа захтевало би много времена те се они у скорој будућности не би могли донети. Исти је случај и са међународним конвенцијама, чијем доношењу претходи период дугог усаглашавања ставова земаља чланица. Затим уколико би се заштита компјутерских програма регулисала изван оквира ауторског права, на основу *sui generis* прописа, вероватно је да би таква заштита првенствено водила рачуна о интересима произвођача hardware-а и имаоцима software-а, с обзиром на констатацију снага. Аутори програма би уживали маргиналну заштиту која би се углавном ограничавала на накнаду за састављен програм. Најзад, положај земаља у развоју које су приморане и то ће још дуго бити да купују компјутере и програме био би вероватно тежи уколико би се донели посебни прописи из ауторског права. Увођење „компјутерског права“ у развијеним земљама би имало утицаја и на остале земље путем рецепције правних правила. На основу досадашњег искуства може се очекивати да би та рецепција била некритична, често аутоматска.

2. Правна заштита компјутерских програма на основу југословенских прописа

Југословенско право нема посебних прописа, те ни *sui generis* заштите за компјутерске програме. У Закону о заштити проналазака, техничких унапређења и знакова разликовања од 1981. године речено је да се „проналасцима не сматрају начела и правила и научна открића и програми рачунара“, чл. 20. Закон не наводи шта се сматра под називом „програм рачунара“, да ли је то компјутерски програм у ширем смислу или само сет инструкција — програм у ужем смислу. На основу напред изнетог, произилази да програми у ужем смислу не би могли да се сматрају проналасцима због недостатка апсолутне новост, те се они не могу заштитити патентом, на основу југословенских прописа о патентима. Остаје питање да ли се ова забрана односи и на остале делове компјутерског програма — програмски концепт и алгоритме. Мишљења сам да не би требало генерално забранити одобравање патентне заштите за компјутерске програме, већ оставити отворену могућност заинтересованим лицима да доказују да програм за који траже патентну заштиту испуњава услове предвиђене Законом. У складу са тим не би требало схватити забрану о заштити компју-

терских програма патентом као забрану која се односи на програмски концепт и алгоритам, јер ови делови програма могу, у неким случајевима, да испуњавају услов новост. У пракси ће бити све више случајева када ће један програм садржати ново и инвентивно упутство за решавање одређеног техничког проблема уз употребу одговарајућег hardware-а или када ће се програмским концептом давати „дефиниција“ новог поступка производње. Сматрам да ће будући технолошки развој југословенске привреде захтевати да се допусти могућност, под законом одређеним условима, да се извесни компјутерски програми заштите патентом.

Међутим, за заштиту компјутерских програма несумњиво је много погоднији вид заштите — заштита путем одредби ауторског права. Југословенски Закон о ауторском праву од 1978. године није изричито набројао компјутерске програме као дела којима се одобрава правна заштита али будући да је карактер ове законске одредбе егземплификативне природе, заштита коју предвиђају прописи о ауторском праву може се применити и на компјутерске програме. При томе компјутерски програм треба да испуњава услове који су предвиђени Законом а то је да је дело резултат оригиналног интелектуалног стваралаштва и да је изражено у одговарајућој форми. Ове услове испуњавају компјутерски програми у ужем смислу — сет инструкција. Будући да се компјутерски програми изједначавају са осталим ауторским делима, применом аналогije, аутори програма уживају морална и имовинска права гарантована Законом. С обзиром да се обим и квалитет права аутора компјутерског програма разликује (као што се компјутерски програм разликује од других ауторских дела) од обима и квалитета права аутора других ауторских дела, због специфичности самог softwareа, то би у оквиру Закона о ауторском праву требало да се донесу прописи којима се регулише правна заштита компјутерских програма као ауторских дела под нешто другачијим условима.

3. Пазна заштитна компјутерских програма у међународном праву

Међународно ауторско право је регулисано са две конвенције Бернском и Универзалном конвенцијом о ауторском праву. У обе конвенције наилазимо на дефиницију ауторског дела као резултата људског стваралаштва израженог у некој од форми. Будући на општост приступа конвенцијског права, нема никаквих формално-правних разлога да се заштита предвиђена за позната ауторска дела не прошири и на компјутерске програме.

Бернска конвенција предвиђа да су државе чланице обавезне да штите ауторска права над књижевним и уметничким делима. Ова се одредба може тумачити и као обавеза земаља чланица да пружи правну заштиту и компјутерским програмима као резултатима људског стваралаштва израженим у одговарајућој форми, било да се та заштита остварује ширим тумачењем прописа из области ауторског права било доношењем нових специјализованих прописа. У супротном, ако не бисмо на овај начин схватили обавезу земаља чланица, Бернска конвенција би се примењивала само на дела која су постојала у време њеног доношења. Овакав став био би не само назадан већ и супротан духу Конвенције.

Универзална конвенција предвиђа да правна заштита ауторских дела мора бити „довољна и ефикасна“. Оваква квалификација правне заштите омогућава модернизовање и праћење савремених тековина људског стваралаштва. Уколико једна земаља не би одобрила правну заштиту делима која у другим земаљама чланицама Конвенције уживају правну заштиту (компјутерски програми), таква заштита више не би била „довољна и ефикасна“.

Схватање да су компјутерски програми заштићени одредбама Бернске и Универзалне конвенције у садашњој редакцији није опште прихваћено, мада изгледа као несумњиво да програми треба да уживају правну заштиту на основу конвенцијских одредби о ауторском праву. По мишљењу аутора, једна мања ревизија конвенцијског текста у смислу уношења компјутерских програма као заштићених дела би добродошла. Такође, добро би било унети у текст Конвенције и основна правила која се односе на програме (она правила која су карактеристична и различита од правила која важе за остала ауторска дела). Најзад, док

се одредбе Бернске и Универзалне конвенције не ревидирају у смислу изричитог одобравања правне заштите компјутерским програмима, земље чланице имају могућност да својим националним прописима регулишу заштиту software-а. Такође, земље чланице имају могућност да између себе закључују споразуме о правној заштити програма као и да на основу принципа недискриминације одобравају правну заштиту компјутерским програмима.

ЗАКЉУЧАК

Компјутерски програм — software представља резултат интелектуалног стваралаштва који треба да ужива правну заштиту на националном и међународном плану. С обзиром на природу компјутерског програма ова се заштита може најпре остварити у оквиру ауторског права. Будући да програми имају неке специфичности у односу на остала ауторска дела, било би целисходно извршити неке мање измене у националним законима о ауторском праву како би се правна заштита software-а ускладила с природом самог програма. У стварању те заштите треба водити рачуна о легитимним правима аутора програма, интересима произвођача hardware-а и ималаца software-а и потребама корисника hardware-а и software-а. Малобројне земље које су до сада донеле такве прописе су на жалост, ставиле у први план интересе произвођача hardware-а и ималаца software-а на рачун права аутора програма. Остали видови правне заштите за компјутерске програме (заштита на основу патентног права или права о нејојалној утакмици) би могли да буду супсидијарни и да се користе у оним случајевима када заштита на основу одредби ауторског права није довољна или ефикасна. За земље у развоју је веома препоручљиво да што пре донесу прописе о правној заштити компјутерских програма не само због коришћења програма већ због услова под којима ће набављати hardware-е и software-е из иностранства. Најзад, треба рећи да је могуће да убрзани развој производње и коришћења hardware-а и software-а отвори и неке нове правне могућности за заштиту компјутерских програма које нисмо у стању да у садашњем тренутку сагледамо.

ЛИТЕРАТУРА

1. Модел Закона настао је као резултат рада групе стручњака у оквиру светске организације за интелектуалну својину. Објављен у *Industrial Property* 1977, 259. стр.
2. Kolle G. *Technik, Datenverarbeitung und Patentrecht*, GRUR 1977, стр.58.
3. Судске одлуке објављене у GRUR 1977, стр. 657, GRUR 1978, стр. 102, GRUR 1980, стр. 849 itd.
4. Haberstumpf: „Grundsatzliches zum Urheberrechtsschutz von Computerprogrammen nach dem Urteil des Bundesgerichtshofes, GRUR 3/1986.
5. Kolle G. : *Der Rechtsschutz der Computersoftware in der Bundesrepublik Deutschland*, GRUR 1982, стр. 455.
6. Stern R. H. : *The legal Protection of Computer software and Computer Related Innovation in the United States*, *Industrial Property* IV/1982.
7. Groupe d'experts sur l'aspect droit d'auteur de la protection des programmes d'ordinateur et des logiciel, *droit d'auteur*, IV/1985.

Dr. Vesna Besarović,
Associate Professor at the Faculty of Law in Belgrade

ADVANTAGES OF COPYRIGHT PROTECTION OF COMPUTER PROGRAMS

Summary

The computer program — software is a result of intellectual creativity which should be protected by law both in national and international spheres. Due to the nature of such program, this protection can be effected primarily within the framework of the copyright law. Since programs are somewhat specific as compared to other author's works, minor amendments should be made in

national legislations in this area in order to bring into accord legal protection of software with the nature of the program itself. In creating such protection it is necessary to observe legitimate interests of the program author, of the hardware manufacturer, and of the holder of the software, which includes the users of hardware and software. Few countries having such legislation unfortunately protect the most the interests of the hardware manufacturer and those of the holder of the software, while neglecting the interests of the author of the program. The remaining aspects of legal protection of computer programs, such as the one on the basis of patent law or the unfair competition law, could be of a subsidiary nature and be used only if the copyright protection fails to be sufficient or efficient. Developing countries should enact legal prescriptions on protection of computer programs as soon as possible, not only because of the use of such programs, but also due to the conditions of acquiring hardware and software from abroad. Finally, it is possible that accelerated growth of production of hardware and software opens up some new legal possibilities in effecting protection of computer programs — which by now can not be foreseen.

*Dr Vesna Besarović,
professeur à la Faculté de droit de Belgrade*

LES AVANTAGES DE LA PROTECTION DE DROIT D'AUTEUR DES PROGRAMMES D'ORDINATEUR

Résumé

Le programme d'ordinateur — software représente le résultat d'une création intellectuelle qui doit bénéficier de la protection juridique sur le plan national aussi bien que sur le plan international. Vu la nature du programme d'ordinateur, cette protection peut être réalisée premièrement dans le cadre du droit d'auteur. Etant donné que les programmes ont quelque chose de spécifique par rapport aux autres oeuvres d'auteur, il serait opportun de faire quelques changements dans les lois nationales relatives au droit d'auteur afin que la protection juridique du software soit conforme à la nature du programme. Lors de la création de cette protection il faut tenir compte des droits légitimes de l'auteur du programme, des intérêts du producteur du hardware et du propriétaire du software ainsi que des besoins de l'utilisateur du hardware et du software. Les peu nombreux pays qui ont adopté jusqu'à présent de telles dispositions ont, malheureusement, mis au premier plan les intérêts du producteur du hardware et du propriétaire du software au compte des droits de l'auteur du programme. Les autres aspects de la protection juridique pour les programmes d'ordinateur (la protection sur la base du droit de brevet ou du droit de la concurrence) pourraient être subsidiaires et utilisés dans les cas où la protection sur la base des dispositions du droit d'auteur n'est pas suffisante ou efficace. En ce qui concerne les pays en voie de développement, il est recommandable de prendre le plus vite possible des règles relatives à la protection juridique des programmes d'ordinateur non seulement en raison de l'utilisation des programmes, mais aussi en raison des conditions de l'importation des hardwares et des softwares. Enfin, il faut dire qu'il est possible que le développement accéléré de la production et l'utilisation du hardware et du software ouvre aussi de nouvelles possibilités juridiques pour la protection des programmes d'ordinateur qu'on ne peut pas prendre en considération à l'heure actuelle.